

Gondolatok a romániai restaurátorképzés margójára

Guttman Márta

Míg a romániai egyetemi szintű festő- és szobrászrestaurátor képzés tekintélyes múltra tekint vissza – 1957-től működik a bukaresti Képzőművészeti Egyetem keretében¹ – az egyetemi szintű tárgyrestaurátor képzés jóval rövidebb időt tudhat maga mögött. Az első tárgyrestaurátor képző tagozatok az 1990-es évek elején jöttek létre, előbb Nagyszebenben², majd Jászvárosban, Kolozsváron, Temesváron és Váradon.³ Adott pillanatban, 12 egyetemen képeztek restaurátorokat az országban – legalább is ezt hirdették magukról –, vagyis évente több mint 200 fiatal szakember végzett országszerte. Mostanára a helyzet valamelyest letisztult, de még mindig nem folyik túl átgondolt, munkapiacra hangolt rendszerben az oktatás.

Eleinte a képzés öt éves volt, utána, a bolognai rendszer kötelezővé tételével, az alig körvonalazódó tanrendet előbb 4+1 majd 3+2 típusú oktatássá kellett átgyúrni, ami határozottan nem vált javára. Jó lett volna kiállni az egylépcsős képzés mellett, de ehhez a szakma sajnos túl kiszámú és szervezetlen volt. Kiharcolni a megfelelő útra való visszaállást talán még nehezebb lesz.

Különösen az a gond, hogy a mai napig nincs világosan megfogalmazva, milyen kompetenciák elsajátítását biztosítja az első három év, vagyis az alapképzés (BA), és mit a mesterképzés (MA). Az alapszint diplomáján konzerválás-restaurálásban való képesítést ír, amivel már remekül félre lehet vezetni a megrendelőket, hadd bízzanak értékes tárgyakat, jóhiszeműen, a zengzetes diplomák tulajdonosaira. A mesteri képzés esetén ehhez hozzáteszik a záródolgozatnak választott szakirányt, ami nem jelent feltétlenül több tapasztalatot a témában egy vizsgatárgynál.

A felvételi rendszer mindkét szinten igen vitatható. Az alapképzés esetén csak a művészi rátermettséget mérik fel, a tudományos képességeket még alapfokon sem, hogy el ne riasszák a tisztelt jelentkezőt. Pedig talán becsültebb volna első perctől tisztázni számára, hogy nem művészképzőre jelentkezik, és ezáltal elkerülni az elég

gyakori csalódást, gyötrődést. Ezentúl, a konzerválás-restaurálás már rég nem csupán gyakorlati jellegű, hanem erős tudományos vetülettel bíró szakterület, mely jelentősen hozzájárul kulturális örökségünk kutatásához. Hiányzik a felvételi előtti kapcsolat is a szakmával, még egy restaurátor műhely látogatása sem elvárás a felvételizőkkel szemben, annál kevésbé némi restaurálási gyakorlat. Sok jelentkező nem tudja, hogy nem művészinak, hanem egy nagy türelmet, alázatot és anyagtudományi ismeretet feltételező szakmára jelentkezett. Jópár a későbbiekben nem képes alkalmazkodni ehhez, ezért időnek előtte vagy pedig csalódottan lép ki a rendszerből, a befektetett anyagiak és energia pedig nagyjából kárba vész. A mesteri képzésre való felvételi rendszer még ennél is vitathatóbb. Talán hihetetlennek tűnik, de a konzervátor-restaurátorképzés nem feltétel!!! A jelentkezőket a BA képzésen elért jegyek alapján bírálják el. Az alapképzést végző jelentkezőket sem sikerül mindig a kívánt szintre eljuttatni a mesteri képzés során, az alapokkal nem rendelkezőket majdnem teljesen lehetetlen.

Ami a képzések tantervét illeti, első hallásra egész szakszerűnek tűnik. Megvan benne mindaz, amit az EnCORE (European Network for Conservation-Restoration Education) a Konzervátor-Restaurátor Képzés Európai Hálózata,⁴ előír a konzervátor-restaurátorképzés számára. De a tantárgynév mögötti tartalom, a tartalomra szánt óraszám gyakran komoly hiányosságokat mutat. A művészettörténeti képzés például általános, a viszonylag magas óraszám ellenére sem jut el a szükséges részletességig, az erdélyi (vagy más történeti tájegység) tárgyi örökség forma és díszítésvilágának történeti bemutatásához. A kémiai és anyagismereti oktatásra egyre kevesebb óra jut, ami a diákok alapfokú kémiai ismereteinek hiányával és a számos elsajátítani való ismerettel együtt komoly fejtörés és frusztráció forrása tanár és diák számára egyaránt. Az idegen nyelvtanítás nem a szaknyelvre irányul, a diákok nyelvtudása gyakran elégtelen. A számítógépes alapismeretek sem azt célozzák meg, amire egy restaurátornak legnagyobb szüksége volna. És még folytathatnánk a kifogásolni valókat.

A gyakorlati képzés akkor történhet megfelelően, ha az oktatás a helyi múzeumokkal vagy restaurálási munkatelepekkel együttműködve folyik. Ez esetben a diák műtárgy

¹ Sajnálatos módon – az előadók mulasztása miatt - nem került bemutatásra e kötetben és honlapja sem túl részletes.

² A képzés bemutatása e kötetben szintén a 2011-es előadó mulasztása miatt maradt el, e sorok írásakor pedig a szerző nem talált részleteket a restaurátor-képzésről az egyetem honlapján.

³ A kolozsvári képzésről ld. http://www.uad.ro/web/ro/Structura_academica/Facultatea_de_Arte_Plastice/Conservare_-_Restaurare/, a nagyváradi képzésről ld. <http://vizual.arte-oradea.ro/info/studii/studii-de-licenta/conservare-restaurare/>

⁴ <http://www.encore-edu.org/documentsconcerningENCORE.html>

közelbe kerül, viszonylag felszerelt műhelyekben, általában kellő szakirányítás/szakképzéssel mellett dolgozhat. A nyugat-európai oktatásban szokásos (esetleg külföldön végzett) gyakorlati félév egyik romániai képzés keretében sem szerepel, pedig igen hasznos része lehetne (nem csak!) a gyakorlati oktatásnak. A képzéseken kínált szakirányok száma kevés, csupán a nagyszebeni egyetem ad lehetőséget több irányba való szakosodásra. De régészeti leletek restaurálására irányuló képzés sehol nem folyik.

Legvitatottabb pontja az országban folyó oktatási programoknak a megfelelő szakkönyvtárak hiánya. Sehol nincs meg az a minimális szakkönyv és szakfolyóirat állomány, amely szükséges volna ahhoz, hogy a diákok némi jártasságot szerezzenek a szakirodalmi forrásokban, pedig ez lenne az igazi szakember számára elengedhetetlen állandó továbbképzés elsődleges forrása. Mikor, hol fogja ezeket megismerni a jövő szakember, ha az oktatásból ez kimarad? Az oktatás segédeszközeként a nemzetközi szakirodalmat összegző egyetemi tankönyvek sem igen jelentek meg, a tanulás fő forrását a diákok írott jegyzetei képezik, ami egyetemi szinten elfogadhatatlan. Hasznos, bő információs forrás lehetne a virtuálisan hozzáférhető szakirodalom is, de ehhez sem kap irányítást a diák: a legfontosabb nemzetközi szakmai tömörülésekkel, eseményekkel, intézményekkel és az ezek által kínált információval gyakran a tanárok sincsenek tisztában (tisztelet a kivételnek). Veszélyes szakmai szint az, melynek viszonyítási alapja megreked a „falu határában”...

Fontos megemlíteni a romániai restaurátorképzés még egy elgondolkoztató vetületét, a két malomban őrlést. Az egyetemi szintű képzéssel párhuzamosan továbbél az előző képzési forma, melyet a Kulturális Minisztérium keretén belül hívtak életre az 1970-es évek derekán.⁵ Ennek a maga idejében nagyon is megvolt a jelentősége, az ország idősebb szakembereinek nagy része innen került ki. De a jövő az egyetemi szintű képzésé! Ha már beindult, hiányosságai ellenére sem volna szabad párhuzamosan folytatni a nem egyetemi szintű szakképzést, mely tovább rontja az egyetemi végzetek elhelyezkedésének esélyét. Míg számos fiatal végzett állást keres, addig az ország múzeumi bárkit felvehetnek (néha igen vitatható kritériumok alapján) restaurátornak vagy állományvédelmi szakembernek, majd csak szakosodik a minisztériumban.

Ilyen pazarlást csak egy nagyon gazdag ország engedhet meg magának. Félreértés ne essék, nem a feltétlenül a Kulturális Minisztériumban működő Szakképző Köz-

pont felszámolásáért kardoskodom, hanem azért, hogy az egyetemi keretek közé való alapképzés és szakképzés helyett, a legalább ugyanilyen fontos szakmai továbbképzésre, a rövid távú tanfolyamok és értékes szakmai konferenciák, műhelymunkák szervezésére irányítsák tevékenységüket. Másik régóta fennálló tévhit a minisztériumi szakképzésben az is, hogy a restaurátornak semmi köze az állományvédelemhez és viszont. Az, hogy az angol nyelvhasználat meg sem különbözteti a két munkakört, illetve a jelen kötetben ismertetett hildesheimi egyetem alapfokon megelőző állományvédelmi szakembereket képez, ez nem elég hatékony érv. A központ szerint a konzervátornak nem kell rendelkeznie az egyetemi szakképzéseken kínált ismeretekkel, számára még az egyetemi végzettség sem elvárás, hisz nem látványos restaurálásokat végez majd, hanem „csak” több tízezer tárgy állapotáért, védelméért felel. A restaurátor pedig hagyja a gyűjteményeket, törődjön csak a maga tárgyával. Vajon meddig fognak még így vélekedni?

Átolvasva a fenti sorokat, gyermekeim jutnak eszembe: anya, te mindig csak a hibákat látod. Igen – szoktam mondani – az természetes, hogy az ember valamit jól végez, figyelni arra kell, ami még tökéletesítésre szorul. Összegezve, fontos tehát az, hogy a legtöbb szakirányban egyetemi szinten folyik már Romániában a konzervátorok-restaurátorok képzése. Az egyetemeken belül hasznos elméleti és gyakorlati ismereteket sajátíthatnak el leendő szakembereink és a képzés javításában sok előrelépés történt már. De lankadatlanul szem előtt tartani a végső célt, egy minden diák számára eredményes, európai mércét is megbíró, nemzeti szinten egységes és összehangolt konzervátor-restaurátor oktatás kialakítását, mely megakadályozza azt, hogy kulturális hagyatékunk értékes darabjai diplomás kontárok kezei között sérüljenek. Ehhez pedig nem csak az egyetemi képzést kell tökéletesíteni, hanem javítani kell a minden szinten való szakmai együttműködést és képviselést, és ezáltal elérni a különböző szintű szakmai kompetenciák pontos meghatározását, a törvényes keretek tökéletesítését és ezek hatékony alkalmazási mechanizmusának kidolgozását.

Dr. Guttman Márta

Vegyész

Cím: 400699 Kolozsvár, Toduța u. 17

Tel.: +40-735-157-132

E-mail: guttmannmarta@gmail.com

⁵ <http://cppc.ro/files/formare/formare.html>